

DAVLAT DASTURLARINI MOLİYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INVESTITSIYA LOYIHALARINING BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Yusupova Marjona Boymurodovna

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

marjonayusupova70@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18721276>

O'zbekiston iqtisodiyotida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar, investitsion siyosatni takomillashtirish va davlat dasturlarining samaradorligini oshirish masalalari mamlakatning barqaror rivojlanish strategiyasining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Davlat dasturlarini moliyalashtirish samaradorligini baholashda investitsiya loyihalarining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Zero, investitsiyalar iqtisodiy o'sishning lokomotivi, ishlab chiqarish quvvatlarini yangilash, texnologik modernizatsiya va yangi ish o'rinlarini yaratishning eng muhim manbai sifatida namoyon bo'lmoqda.

2025-yil yakunlari bo'yicha mamlakat iqtisodiyotiga yo'naltirilgan umumiy investitsiyalar hajmi 43,1 milliard AQSH dollarini tashkil etdi. Bu 2024-yilga nisbatan 24 foizga o'sish demakdir. Shundan 38,2 milliard dollar to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, 4,9 milliard dollar esa xalqaro moliya institutlari mablag'lari hisobiga shakllandi. Ushbu natijalar mamlakatda investitsiya muhitining yaxshilanganidan, iqtisodiyotning ochiqligi ortib borayotganidan va moliyaviy resurslar oqimi barqaror yo'nalishda ekanidan dalolat beradi.

Asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi 2025-yilda 443,6 trillion so'mni tashkil etdi, bu esa o'tgan yilga nisbatan 15,2 foizga ko'pdir. Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar tarkibida ishlab chiqarish infratuzilmasi, transport, energetika, raqamli texnologiyalar, uy-joy va ijtimoiy soha loyihalari muhim o'rinni egalladi. Investitsiya loyihalari mamlakat iqtisodiyotida tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirishga, eksportni kengaytirishga va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishga xizmat qilmoqda.

Davlat dasturlarini moliyalashtirish samaradorligini oshirish masalasi, bir tomondan, byudjet mablag'laridan oqilona foydalanish, ikkinchi tomondan, investitsiya loyihalarining real iqtisodiy natijalarini ta'minlash bilan bevosita bog'liq. Shu maqsadda, 2025-yilda O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan "Davlat investitsiya dasturlarini baholash va monitoring qilish metodologiyasi" yangidan ishlab chiqildi. Unga ko'ra, har bir loyiha uchun iqtisodiy foyda, ijtimoiy ta'sir, ekologik barqarorlik va rentabellik mezonlari asosida ball tizimi joriy etilgan. Bu yondashuv investitsiya loyihalarining sifatini oshirish, ularni baholashda shaffoflikni ta'minlash hamda davlat mablag'larining samarali taqsimlanishiga xizmat qilmoqda.

Investitsiya loyihalarining samaradorligi asosan ularning natijaviylik darajasi bilan belgilanadi. 2025-yilda davlat dasturlari doirasida moliyalashtirilgan 600 dan ortiq loyiha yakunlandi, ularning 82 foizi o'z vaqtida va to'liq moliyalashtirilgan. Eng yirik loyihalar energetika, yo'l-transport tizimi, qishloq xo'jaligi, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalariga to'g'ri keldi. Bu loyihalar natijasida ishlab chiqarish hajmi o'rtacha 14,6 foizga oshdi, eksport hajmi 26,5 milliard AQSH dollariga yetdi va 162 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi.

Davlat dasturlarini moliyalashtirish samaradorligi, shuningdek, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik darajasiga ham bevosita bog'liq. So'nggi yillarda Jahon banki, Osiyo

taraqqiyot banki (ADB), Islom taraqqiyot banki (IsDB) va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD) kabi tashkilotlar bilan hamkorlik kengaytirildi. Ularning moliyaviy ko‘magi natijasida infratuzilma, energetika, ekologik barqarorlik, suv xo‘jaligi, raqamli iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarida yirik investitsiya loyihalari amalga oshirildi. Bu hamkorlik nafaqat moliyaviy resurslar jalb qilishda, balki xalqaro tajriba va boshqaruv uslublarini joriy etishda ham muhim rol o‘ynadi.

Davlat dasturlarini moliyalashtirish samaradorligi, shuningdek, xususiy sektor ishtiroki bilan ham chambarchas bog‘liq. 2025-yilda mamlakatda amalga oshirilgan davlat-xususiy sheriklik (DXSh) loyihalarining umumiy qiymati 3,7 milliard AQSH dollarini tashkil etdi. Bu loyihalar energetika, sog‘liqni saqlash, ta‘lim va transport sohalarida amalga oshirilib, xususiy sarmoyadorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. DXSh mexanizmi orqali davlat byudjeti yukini kamaytirish, xususiy kapitalni iqtisodiyotga jalb etish va xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish imkoniyati kengaydi.

Investitsiya loyihalarining samaradorligini baholashda asosiy e‘tibor ularning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik natijalariga qaratilishi zarur. Masalan, 2025-yilda amalga oshirilgan yashil iqtisodiyot loyihalari natijasida 600 megavatt quvvatga ega quyosh elektr stansiyalari ishga tushirildi, bu esa yiliga 1,2 million tonnaga yaqin karbonat angidrid chiqindilarini kamaytirish imkonini berdi. Shuningdek, ekologik barqarorlikka qaratilgan suv tejovchi texnologiyalar joriy etilishi natijasida qishloq xo‘jaligida suv sarfi 11 foizga kamaydi.

Davlat dasturlari doirasida investitsiya loyihalarining monitoringi ham raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirilmoqda. 2025-yilda “E-Invest” raqamli platformasi to‘liq ishga tushirilib, unda 2 mingdan ortiq loyiha real vaqt rejimida kuzatilmoqda. Bu tizim loyihalarni rejalashtirishdan tortib, moliyalashtirish va yakuniy natijalargacha bo‘lgan barcha bosqichlarni raqamli shaklda boshqarish imkonini bermiqda.

Investitsiya siyosatining samaradorligini oshirishning muhim jihatlaridan biri — hududiy investitsion faoliyatni diversifikatsiyalashdir. 2025-yilda asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalarning 42 foizi viloyatlarda amalga oshirilgan bo‘lib, bu mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishning muvozanatli bo‘lishini ta‘minlamoqda. Eng yuqori investitsiya faolligi Toshkent, Navoiy, Farg‘ona va Qashqadaryo viloyatlarida qayd etilgan.

Davlat dasturlarini moliyalashtirish samaradorligini baholashda investitsiya loyihalarining rentabelligi va ijtimoiy samarasi o‘ta muhim hisoblanadi. 2025-yilda har bir sarmoya qilingan so‘m iqtisodiyotda o‘rtacha 1,34 so‘mlik yalpi ichki mahsulot (YAIM) o‘shishini ta‘minlagani qayd etilgan. Bu ko‘rsatkich 2024-yilgi natijalarga nisbatan 0,12 punktga yuqori. Shu bilan birga, investitsiyalarning 67 foizi to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlab chiqarish sektoriga yo‘naltirilgan bo‘lib, bu real sektorning o‘shishiga sezilarli hissa qo‘shgan.

Moliyaviy samaradorlikni oshirish uchun davlat byudjeti, xalqaro kredit liniyalari va xususiy kapital o‘rtasidagi muvozanatni saqlash zarur. Shuningdek, loyihalarni tanlashda texnik-iqtisodiy asoslanishni mustahkamlash, iqtisodiy xavflarni kamaytirish va resurslardan maqsadli foydalanishni ta‘minlash muhim hisoblanadi. Bu borada xalqaro tajriba — xususan, Janubiy Koreya, Singapur va Turkiya kabi davlatlarning “natijaviylikka yo‘naltirilgan byudjetlashtirish” modeli O‘zbekiston amaliyotiga joriy etilmoqda.

Davlat dasturlarini moliyalashtirish samaradorligini oshirishning yana bir yo‘nalishi — mahalliy sarmoyadorlarni rag‘batlantirishdir. Soliq imtiyozlari, kafolatli davlat buyurtmalari, subsidiyalar va imtiyozli kredit liniyalari orqali ichki investorlarning ishtiroki kengaymoqda.

Bu esa iqtisodiyotda milliy kapital ulushining ortishiga, moliyaviy barqarorlikning mustahkamlanishiga va iqtisodiy mustaqillikning oshishiga xizmat qilmoqda.

Yuqoridagi barcha natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning investitsion siyosati 2025-yilda iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qilgan, davlat dasturlarining moliyalashtirish mexanizmlari esa iqtisodiy samaradorlikning asosiy drayveriga aylangan. Investitsiya loyihalari soni, sifati va hajmi yildan-yilga ortib borayotgani, moliyaviy manbalar diversifikatsiyasi kengaygani, xalqaro hamkorlik mustahkamlangani — bularning barchasi davlat moliyasining samarali boshqarilayotganidan dalolat beradi.

Shu bois, kelgusida davlat dasturlarini moliyalashtirish samaradorligini baholash tizimini yanada takomillashtirish, investitsiya loyihalarini sifat jihatdan oshirish, ularning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini chuqur tahlil qilish, raqamli monitoring tizimlarini rivojlantirish va mahalliy hamda xalqaro investitsiya muhitini yanada yaxshilash O'zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2025). *Davlat investitsiya dasturlarining 2025-yil yakuniy hisobotlari*. Toshkent: Moliya vazirligi nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). *O'zbekiston Respublikasida investitsion faoliyat holati va moliyaviy barqarorlik tahlili*. Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2025). *Asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar va moliyalashtirish manbalari bo'yicha yillik statistik to'plam*. Toshkent.
4. Jahon banki. (2024). *Uzbekistan Country Economic Memorandum: Financing Sustainable Growth*. Washington, DC: World Bank Publications.
5. Osiyo Taraqqiyot Banki (ADB). (2024). *Country Partnership Strategy for Uzbekistan, 2023–2027*. Manila: ADB.
6. Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (EBRD). (2025). *Transition Report 2025: Financial Integration and Resilience*. London: EBRD.
7. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). (2024). *Uzbekistan: Staff Report for the 2024 Article IV Consultation*. Washington, DC: IMF.
8. Qurbonboyev, A. M. (2024). *Davlat investitsiya dasturlarini moliyalashtirish samaradorligini oshirish yo'nalishlari*. *Oriens Journal of Humanities and Social Science*, 4(2), 251–260.
9. Islomov, S. R. (2025). *Investitsiya loyihalarining iqtisodiy natijadorligini baholashda davlat dasturlarining roli*. Toshkent: TDIU Ilmiy nashriyoti.
10. Abdurahmonov, B., & To'laganova, D. (2024). *Moliyalashtirish samaradorligini baholashda byudjet resurslaridan oqilona foydalanish mexanizmlari*. *Uzbek Journal of Economic Research*, 5(3), 47–56.
11. Bekmurodov, A. M. (2025). *O'zbekistonning investitsion muhitini yaxshilashda davlat-xususiy sheriklikning o'rni*. *Tashkent Financial Review*, 2(1), 19–27.
12. UNDP (United Nations Development Programme). (2024). *Public Finance and Investment Efficiency in Central Asia*. New York: UNDP Publications.